

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ АЗАРТНИХ ІГОР

FOREIGN EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION OF ECONOMIC ACTIVITIES IN THE FIELD OF ORGANIZING AND CONDUCTING GAMBLING

Куцевол Д.В., аспірант

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова
Національної академії наук України»*

Стаття присвячена дослідженню зарубіжного досвіду правового регулювання грального бізнесу. В ній розглядаються: загальна характеристика стану розвитку правового регулювання азартних ігор в світі та країнах Європи, підходи до функціонування та правового регулювання ринку азартних ігор в країнах Європи, роль регуляторів та їх повноваження та встановлюється моделі державного нормативного втручання у галузь грального бізнесу. В статті дається характеристика повноважень наднаціональних органів Європейського Союзу та наднаціональних асоціативних об'єднань щодо регулювання цієї сфери суспільних відносин. Не зважаючи на наявність централізованих процедур правового регулювання цієї сфери суспільних відносин з боку Європейської Комісії, котрі служать загальними керівними принципами, практичне втілення правового регулювання грального бізнесу залежить від національного законодавства кожної країни. Ця різноманітність підходів включає повний спектр моделей регулювання – від повної легалізації та встановлення чітких правил до обмежень і навіть заборон у певних видах азартних ігор. Основною тенденцією є використання новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту, для поліпшення моніторингу та контролю гральної діяльності, виявлення шахрайства та захисту прав гравців. Регулятори, такі як Malta Gaming Authority, відіграють важливу роль у встановленні стандартів та вимог до гральних компаній, забезпечуючи прозорість та справедливість ігрового процесу. Європейський форум регуляторів азартних ігор (GREF) служить центральною платформою для координації дій різних національних органів, сприяючи обміну досвідом та розробці єдиних підходів. Ця співпраця є ключовою для розробки ефективних регуляторних механізмів, які відповідають сучасним викликам індустрії азартних ігор.

На підставі порівняльних характеристик, робляться висновки про необхідність дотримання балансу між суворим контролем та інноваційними практиками, які дають можливість державі отримати вигоду, доцільність і можливість використання нормотворчого досвіду країн Європейського Союзу в Україні щодо регулювання ринку азартних ігор. Так, автор приходить до висновків про можливість залучення нормотворчого досвіду Мальти, який характеризується стабільністю та послідовністю, зокрема правового регулювання азартних ігор, що здійснюються із застосуванням штучного інтелекту.

Ключові слова: азартні ігри, правове регулювання, гральний бізнес, нормативні акти, іноземний досвід.

The article is devoted to the study of foreign experience of legal regulation of the gambling business. It discusses: a general description of the state of development of legal regulation of gambling in the world and European countries, approaches to the functioning and legal regulation of the gambling market in European countries, the role of regulators and their powers, and establishes models of state regulatory intervention in the gambling industry. The article characterizes the powers of supranational bodies of the European Union and supranational associations to regulate this sphere of social relations. Despite the existence of centralized procedures for legal regulation of this area of social relations by the European Commission, which serve as general guidelines, the practical implementation of legal regulation of the gambling business depends on the national legislation of each country. This variety of approaches includes a full range of regulatory models – from full legalization and the establishment of clear rules to restrictions and even prohibitions in certain types of gambling. The main trend is the use of the latest technologies, in particular artificial intelligence, to improve the monitoring and control of gambling activities, detect fraud and protect the rights of players. Regulators, such as the Malta Gaming Authority, play an important role in setting standards and requirements for gambling companies, ensuring transparency and fairness of the gaming process. The European Forum of Gambling Regulators (GREF) serves as a central platform for coordinating the actions of different national authorities, facilitating the exchange of experiences and the development of common approaches. This cooperation is key to the development of effective regulatory mechanisms that meet the current challenges of the gambling industry.

On the basis of comparative characteristics, conclusions are made about the need to maintain a balance between strict control and innovative practices that enable the state to benefit, expediency and the possibility of using the rule-making experience of the European Union countries in Ukraine regarding the regulation of the gambling market. Thus, the author comes to the conclusion about the possibility of attracting the rule-making experience of Malta, which is characterized by stability and consistency, in particular the legal regulation of gambling carried out with the use of artificial intelligence.

Key words: gambling, legal regulation, gambling business, regulations, foreign experience.

Постановка проблеми. Проблема регулювання азартних ігор в Європейському Союзі (далі – ЄС) набуває особливої актуальності у світлі зростаючої популярності цієї індустрії, яка, за даними Європейської Комісії, генерує значні доходи та створює тисячі робочих місць. У 2022 р. обсяг європейського ринку онлайн-гемблінгу та ставок оцінювався в \$30 млрд, а до 2032 рік очікується, що він сягне – \$84 млрд. З іншого боку, азартні ігри мають не тільки економічний, але й значний соціальний вплив, оскільки пов'язані з ризиком утворення ігрової залежності та інших пов'язаних з ними проблем, зокрема кримінальних проявів. Так, за даними дослідження, проведеного Європейським об'єднанням з вивчення гральної залежності (European Association for the Study of Gambling, далі – EASG), близько 1% населення Європи страждає на патологічну ігрову залежність.

Ця двобічна природа азартних ігор ставить перед регуляторами важливе завдання: з одного боку, необхідно

підтримувати здорове економічне зростання, з іншого – захищати суспільство від потенційно шкідливих наслідків азартного бізнесу.

Національне законодавство щодо азартних ігор у країнах ЄС значно різниться. Загалом, цей бізнес є легалізованим. Наприклад, у Франції дозволені традиційні казино та спортивні ставки, тоді як в Норвегії держава має монополію на більшість видів азартних ігор. У Нідерландах з 2020 року було запроваджено нове законодавство, яке лібералізувало ринок онлайн-ігор.

Таким чином, вивчення та аналіз різних підходів до регулювання азартних ігор у країнах ЄС є важливим для розробки ефективних та збалансованих регуляторних механізмів, які б враховували як економічні, так і соціальні аспекти цієї складної та багатогранної індустрії. Особливо актуальність дослідження цих підходів надає процес інтеграції України в ЄС та подальша імплементація актів об'єднання в національне законодавство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання досліджень з правового регулювання господарської діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор почали помітно з'являтися у науковій літературі з 1980-х років. Саме у цей період у багатьох європейських країнах почали відкриватися казино, які формували чималу питому вагу в доходній частині бюджетів. Однак попри економічну вигідність цієї діяльності, в період з 2013 по 2017 рр., почали з'являтися дослідження дещо іншого характеру, зокрема через публікацію серії статей про гральну політику, що сприяла розвитку ігromанії європейців [1]. Найбільше праць було опубліковано європейськими науковцями, через зростання проблеми ігromанії на території Європи. Однак це більшою мірою стосувалося Західної Європи, а не Східної [2].

Дослідження правового регулювання азартних ігор в різних країнах виявляє різноманітність підходів та викликів у цій галузі. Адам С. та Рашзок А. [1] аналізують тенденції у політиці щодо залежностей, зосереджуючись на ролі політичної узгодженості. Їхні висновки вказують на важливість комплексного підходу у регулюванні азартних ігор. Інший важливий аспект дослідження, яким займається Георгіу І. та Ахіллеос Д. [3], полягає у вивченні правових рамок азартних ігор у ЄС. Хельман М. [4] розглядає проблему впливу фінансування на незалежність досліджень у сфері азартних ігор. Його робота підкреслює потенційні конфлікти інтересів та важливість забезпечення об'єктивності в наукових дослідженнях. Літлєр А. [5] описує недавнє напрацювання у регулюванні азартних ігор в Європейському Союзі, надаючи комплексний огляд поточного стану та викликів у цій сфері. Його аналіз допомагає зрозуміти, як європейські країни балансують між національними інтересами та вимогами ЄС. Маріонно В., Ніккінен Дж. та Егерер М. [6] обговорюють протиріччя у використанні азартних ігор для благодійних цілей. Вони критично оцінюють як позитивні, так і негативні аспекти цієї практики. Мієттінен С. [7] зосереджується на обґрунтуванні національних обмежень на вільний рух послуг у сфері азартних ігор в Європейському Союзі. Його дослідження відображає складність знаходження балансу між національними регулюваннями та європейськими нормами.

Критичний аналіз вітчизняної літератури з теми зарубіжного досвіду законодавчого регулювання азартних ігор виявляє різні підходи та акценти дослідників. Стефанчук Р. О., Гетманцев Д. О., Топорецька З. М. [8] аналізують моделі державного управління азартним бізнесом у світі, виявляючи різні підходи та їхні особливості. Гишук Р. М., Бойко І. Д. [9] досліджують особливості функціонування гального бізнесу в європейських країнах та їхній досвід у контексті розвитку туризму в Україні, підкреслюючи важливість регулювання для промоції туризму. Автори підкреслюють відсутність специфічного порядку розташування гальних закладів у законодавстві багатьох країн. Це вказує на можливі прогалини у регулюванні, які потребують уваги і можливої корекції. Зозуля І. В., Профатіло К. В. [10] зосереджуються на повноваженнях Комісії з регулювання азартних ігор та лотерей, підкреслюючи їхню роль у контексті українського законодавства. Сергієнко І. В., Фомін І. Ю., Хорольський Р. Б. [11] вивчають правове регулювання гального бізнесу, звертаючи увагу на європейський досвід та практику в пострадянських країнах.

Сперкач Н. А., Китун А. П. [12] розглядають позитивні та негативні аспекти легалізації гального бізнесу в Україні, відображаючи складність знайти оптимальний баланс у цій сфері. Вони акцентують на важливості вивчення позитивного досвіду легалізації гального бізнесу у країнах, таких як Чехія, Фінляндія, Швеція, Німеччина. Автори особливо підкреслюють значення створення реєстрів боржників та часткової легалізації азартних ігор в окремих регіонах. Це підходи, які можуть бути корисними для вдосконалення вітчизняного законодавства.

У цілому, критичний аналіз цих джерел показує, що правове регулювання азартних ігор у Європі є складним та багатограним, з великою різноманітністю підходів та стратегій в різних країнах. В той же час дослідження підкреслюють необхідність комплексного підходу до регулювання азартних ігор, враховуючи як позитивні аспекти зарубіжного досвіду, так і потенційні прогалини в законодавстві.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений огляд окремих наукових праць в галузі правового регулювання азартних ігор в окремих державах Європи продемонстрував значне різноманіття підходів та моделей. Розвиток суспільних відносин в цій сфері характеризується значним динамізмом та їх суттєвим впливом на економічні складові цих процесів, як зростання цього ринку, зростання обсягу державних доходів, отриманих внаслідок застосування фіскального регулювання. В той же час, в галузі наукових досліджень, які спрямовані в цьому напрямку, не достатньо уваги приділяється дослідженню досвіду розвитку нормативного регулювання азартних ігор і лотерей в країнах Європи. Особливо, ці питання набувають актуальності, викликані можливою імплементацією Україною актів ЄС, пов'язаною із процедурою набуття членства нашою державою в об'єднанні.

Мета статті, постановка завдання. Полягає у порівняльному аналізі різних моделей та підходів до регулювання азартних ігор у різних країнах ЄС та Великої Британії, а, також, формування висновків і пропозицій щодо можливості використання Україною передового нормотворчого досвіду у цій сфері суспільних відносин. Для досягнення мети використано загальнонаукові методи пізнання, а також критичний аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури, що висвітлює актуальні особливості правового регулювання в сфері азартних ігор і лотерей.

Виклад основного матеріалу. Глобальний погляд на азартні ігри демонструє різноманітні підходи до правового регулювання, на які значною мірою впливають культурні, соціальні, релігійні та економічні чинники. У багатьох країнах Європи азартні ігри часто інтегровані в культурну та соціальну структуру, розглядаються як розвага та цілком альтернативне джерело доходу. Європа та Північна Америка, зокрема Сполучені Штати Америки з їхніми відомими гральними центрами, такими як Лас-Вегас та Атлантик-Сіті, є прикладом такого підходу, отримуючи значні доходи від гальної індустрії.

На противагу цьому, багато країн Азії, Африки та частини Океанії мають суворі закони проти азартних ігор, які часто ґрунтуються на релігійних і культурних переконаннях. Наприклад, у багатьох країнах з мусульманською більшістю населення азартні ігри вважаються такими, що суперечать ісламському вченню, і тому суворо заборонені. Ця заборона поширюється як на наземні, так і на онлайн-форми азартних ігор, а за порушення передбачені суворі покарання. Такі країни, як Йорданія, Афганістан, Бахрейн і Саудівська Аравія, є яскравими прикладами такої позиції. Так само деякі країни Океанії, такі як Маршаллові острови і Токелау, а також деякі країни Азії мають законодавчу базу, яка суттєво обмежує або повністю забороняє азартні ігри з різних причин – від впливу на суспільство до економічних міркувань. В Африці підхід до азартних ігор дуже різниться: деякі країни сприймають їх як зростаючу індустрію, особливо серед молодого покоління, тоді як інші, керуючись релігійними та культурними нормами, дотримуються суворої заборони.

Загалом, глобальний ландшафт законодавства про азартні ігри являє собою складну правову систему, що відображає унікальний соціокультурний і релігійний контекст кожного регіону світу, і не має універсального підходу до регулювання або заборони азартних ігор [13].

Вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання азартних ігор є корисним в контексті ЄС, оскільки у цих

країнах питання вирішуються збалансовано, щоб з однієї сторони знизити ризики ігromанії серед населення, однак з іншої сторони – з метою стимулювання економічного розвитку [4]. Європа є особливо важливим контекстом для дослідження політики щодо азартних ігор, оскільки європейські країни зіткнулися з багаторівневими вимогами до політики азартних ігор, які включають місцеві, національні та європейські норми, рекомендації та закони.

Такий підхід державного втручання, з одного в свободу підприємницької діяльності у цій галузі, а з іншого, – в обмеження прав споживачів ринку азартних ігор, видається автору статті найбільш зваженим.

Ігровий бізнес у Європі представляє собою динамічну індустрію, яка в значній мірі є легалізованою та регульованою. У ЄС азартні ігри підпадають під дію статті 49 Договору про функціонування Європейського Союзу, яка гарантує свободу послуг, класифікуючи азартні ігри як форму економічної діяльності. Цей принцип свободи забороняє дискримінацію компаній, які засновані в інших державах-членах, проте дискримінаційні заходи можуть бути виправдані у випадках, пов'язаних з громадським порядком, безпекою, здоров'ям чи громадськими інтересами [14]. Критерії для визначення дискримінаційних заходів визначаються у судовій практиці СЕС. Крім того, щоб бути виправданими на прийнятних умовах, обмеження на надання азартних ігор повинні бути пропорційними та не дискримінаційними [5]. Так, зокрема, СЕС приймаючи рішення від 29 грудня 2019 року у справі ТОВ «Світ Розваг та інші проти України», виходив з того, що встановлення обмеження на здійснення діяльності, пов'язаної із провадженням грального бізнесу є компетенцією державних інституцій, проте, має значення не сам факт обмеження, а спосіб, у якій такі обмеження вводяться, оскільки останні мають бути прогнозовані та не порушувати майнових прав суб'єктів ринку.

Регулювання азартних ігор в ЄС відбувається згідно з рекомендаціями Європейської Комісії [15–17]. Ці рекомендації є ключовими для формування єдиної стратегії правозастосування, метою якої є ефективне регулювання грального ринку. Реалізація цієї стратегії здійснюється через співпрацю регуляторних органів з іншими юридичними інституціями для розробки нових і вдосконалення існуючих нормативно-правових актів.

Основна ціль правового регулювання господарської діяльності у сфері організації та проведення ігрових ігор – створити уніфікований підхід до застосування законодавства в сфері азартних ігор, що дозволить уникнути розбіжностей у трактуванні законів між країнами-членами ЄС. Це сприятиме встановленню єдиних стандартів для контролю за провайдерами азартних ігор, забезпечуючи ефективне виявлення та припинення незаконної діяльності, а також захист прав споживачів.

Така орієнтація регуляторів на єдині стандарти та змістовне застосування правових норм є важливою, оскільки вона гарантує рівні умови для всіх учасників грального ринку. Різниця в правилах і нормах щодо грального бізнесу в різних країнах може створювати нерівність та порушувати права гравців, тому єдність підходів та стандартів є ключовою для забезпечення справедливості та прозорості на ринку азартних ігор у Європі [10].

Європейський форум регуляторів азартних ігор (GREF) відіграє ключову роль у встановленні організаційно-правових засад регулювання азартних ігор у Європі. Він служить важливим майданчиком для обміну досвідом та координації дій між національними органами регулювання. GREF, об'єднуючи регуляторів азартних ігор та лотерей з різних країн ЄС, вирішує складні питання, пов'язані з азартними іграми, включаючи захист гравців та протидію зловживанням.

Цілі GREF полягають у наступному:

- бути місцем зустрічі та обміну думками між своїми членами з питань, пов'язаних з азартними іграми, зокрема

- з регулюванням, наглядом, контролем за операторами або гральною індустрією;

- представляти різні погляди європейських регуляторів азартних ігор, а також забезпечувати центральну точку контакту для запитів, спрямованих до них від органів влади або пов'язаних з ними організацій в Європі та інших країнах;

- заохочувати вивчення та дослідження питань і практик, пов'язаних з регулюванням азартних ігор, і ділитися результатами таких досліджень серед своїх членів;

- обмінюватися інформацією та результатами роботи, пов'язаної з регулюванням азартних ігор [18].

На зустрічах GREF, які проводяться регулярно, розглядаються різні аспекти регулювання галузі, від технічних стандартів до захисту гравців та боротьби зі зловживаннями. Організація також сприяє виробленню спільних стандартів і рекомендацій, що полегшує взаємодію між регуляторами і сприяє розвитку відповідального регулювання в галузі.

Крім того, GREF взаємодіє з іншими міжнародними організаціями, забезпечуючи обмін інформацією та досвідом на міжнародному рівні. Це дозволяє розробляти координовані підходи до регулювання азартних ігор, що є актуальним у контексті глобалізації та розвитку технологій, зокрема в області штучного інтелекту і поведінкового аналізу.

Заснований у 1989 році, GREF включає представників регуляторних органів з більш ніж 20 країн ЄС, що робить його однією з найважливіших платформ для обговорення та розв'язання спільних проблем у сфері азартних ігор на європейському рівні. GREF не лише вирішує актуальні питання, але й дивиться в майбутнє, аналізуючи нові тенденції та виклики, які можуть вплинути на індустрію азартних ігор [19].

Та попри існування основного регулятора та єдиного законодавства на рівні ЄС, кожна країна-член має право регулювати азартні ігри за власним національним законодавством, яке має свої унікальні особливості. Ця ситуація призводить до того, що, хоча в певних країнах організація та проведення азартних ігор підпадають під національні законодавчі акти, певні види азартного бізнесу не включаються до сфери дії загальноєвропейського законодавства [7]. У результаті, ЄС зіткнувся з викликом неузгодженості законодавства про азартні ігри між державами-членами.

Регулятори азартних ігор у ЄС відіграють ключову роль у контролі та нагляді за цією сферою діяльності. Хоча The European Forum for Gambling Regulators (GREF) вважається одним з найпотужніших регуляторів, забезпечуючи платформу для обміну інформацією та кращими практиками між національними органами, кожна країна-член ЄС має свої власні регулюючі органи, які забезпечують відповідність гральної індустрії місцевим законам та стандартам.

Кожен національний регулятор має свої особливі функції та обов'язки, але їхні основні цілі зазвичай включають нагляд за азартними іграми, видачу ліцензій, контроль за діяльністю операторів, забезпечення чесності гри та захист прав гравців. Регулятори також відповідають за запобігання зловживань у гральній індустрії, включаючи шахрайство, проблеми з азартними іграми, та забезпечення відповідальної гри.

Роль національних регуляторів також важлива у контексті використання штучного інтелекту та інших сучасних технологій у гральній індустрії. Вони стежать за тим, щоб технології, які використовуються у гральній сфері, дотримувалися законодавчих стандартів і не порушували права гравців.

Одним із найбільш потужних регуляторів Європейських країн є Malta Gaming Authority (MGA). Організація встановлює нормативи безпеки, захисту гравців, дотримання антишпигунських норм, протидії відмиванню грошей та інші

Регулятори азартних ігор у різних країнах Європи

Країна	Регулятор азартних ігор	Контроль та Обов'язки Регулятора
Велика Британія	UK Gambling Commission	Нагляд за всіма видами азартних ігор, видача ліцензій, контроль над операторами
Німеччина	Glücksspielkollegium та регіональні органи	Регулювання різних видів азартних ігор на національному та федеральному рівнях
Іспанія	Dirección General de Ordenación del Juego (DGOJ)	Контроль над онлайн-азартними іграми, видача ліцензій
Бельгія	Belgian Gaming Commission	Регулювання всіх видів азартних ігор, включаючи онлайн-ігри, заборона реклами
Італія	Agenzia delle Dogane e dei Monopoli (ADM)	Видача ліцензій та контроль за всіма видами азартних ігор
Нідерланди	Kansspelautoriteit (Netherlands Gambling Authority)	Регулювання азартних ігор, заборона на деякі види ставок
Франція	Autorité Nationale des Jeux (ANJ)	Регулювання онлайн-ставок та азартних ігор, включаючи лотереї
Швеція	Spelinspektionen	Нагляд за азартними іграми, видача ліцензій
Швейцарія	Eidgenössische Spielbankenkommission (ESBK)	Регулювання казино та блокування іноземних азартних сайтів
Кіпр	National Betting Authority (NBA)	Регулювання ставок та азартних ігор, встановлення обмежень
Греція	Hellenic Gaming Commission (HGC)	Регулювання всіх видів азартних ігор, включаючи онлайн-ігри
Мальта	Malta Gaming Authority (MGA)	Видача ліцензій, контроль за онлайн- та наземними азартними іграми
Литва	Gaming Control Authority	Нагляд та контроль азартних ігор, видача ліцензій

Примітка: систематизовано автором [6]

правила, які визначають діяльність у сфері азартних ігор. У 2004 році Мальта стала першою державою-членом ЄС, яка розробила комплексне законодавство, спеціалізоване на сфері віддалених азартних ігор, створюючи міцну юрисдикцію для міжнародного бізнесу. Мальтійський орган з азартних ігор регулює гральну індустрію на Мальті, видаючи ліцензії та регулюючи діяльність багатьох гральних операторів. MGA забезпечує дотримання гральними компаніями законів про азартні ігри, гарантуючи безпеку та права споживачів. MGA є одним з найавторитетніших регуляторів у сфері онлайн-грального бізнесу. Його завдання та функції включають протидію злочинним діям, пов'язаним з азартними іграми, забезпечення прозорості та безпеки для гравців, захист неповнолітніх і вразливих осіб, надання консультацій та підтримки компаніям у процесі отримання ліцензій на азартні ігри, забезпечення захисту коштів гравців, моніторинг діяльності ліцензіатів та гарантування випадковості та справедливості в усіх іграх.

Законодавча база, яка регулює азартні ігри на Мальті, включає Закон про азартні ігри, Глава 583 Законів Мальти (Gaming Act CHAPTER 583), який встановлює основні правила і норми для гральної індустрії. Закон регулює різні види ігор, включаючи казино, ставки на спорт, лотереї та інші, і містить положення про відповідальну гральну поведінку, захист прав споживачів, рекламу ігор та розвиток гральної індустрії. Основні аспекти закону включають ліцензування, класифікацію ігор, оподаткування, захист гравців, рекламу та маркетинг. Серед недавніх заходів MGA – випуск повідомлень та директив, спрямованих на моніторинг санкцій та відповідність ситуації в світі, що підкреслює їхню відповідальність і вагомість у галузі. Ці дії демонструють, що MGA активно працює над підтримкою високих стандартів у сфері азартних ігор, забезпечуючи прозорість, безпеку та відповідальність у галузі [20].

Загалом, як Malta Gaming Authority (MGA), так і Gaming Regulators European Forum (GREF) виконують різні ролі у сфері азартних ігор. MGA зосереджується на ліцензуванні та регулюванні операторів азартних ігор

в Мальті, в той час як GREF спрямований на зміцнення взаємодії між національними регуляторами з метою поліпшення стандартів регулювання та забезпечення безпечного середовища в галузі азартних ігор. Ці організації відіграють ключову роль у формуванні галузі азартних ігор, проте їхня робота потребує додаткового аналізу та дослідження для кращого розуміння їх впливу та ефективності.

В цілому ж, Європейська правова рамка вимагає, щоб кожна країна-член проводила політику, яка базується на доказах та була пропорційною до встановлених цілей. Держави-члени мають підтверджувати «причинно-наслідковий зв'язок» між обмежувальним законодавством про азартні ігри та їх обґрунтуваннями. Це вимагає від кожної країни не тільки виконувати загальні європейські стандарти, а й адаптувати їх до своїх власних умов та потреб [3].

Хоча рекомендації Європейської Комісії мають необов'язковий характер, вони створюють тиск на країни-члени щодо розробки та вибору відповідних політик у цій галузі. Вони також сприяють уніфікації підходів до регулювання азартних ігор, водночас дозволяючи країнам-членам зберегти свою унікальність і враховувати специфічні національні особливості [6].

Розглянемо особливості правового регулювання господарської діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор в різних країнах.

На основі аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання господарської діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор, можна визначити наступні моделі державного регулювання організації азартних ігор:

– *Заборона*. Повна заборона на азартні ігри, де гральний бізнес є незаконним у всіх його формах. Основна мета такого підходу полягає у запобіганні негативному впливу азартних ігор на суспільство, зокрема, у попередженні залежності від гральної діяльності, зменшенні ризику шахрайства та злочинності, пов'язаної з гемблінгом. До європейських країн, що використовується даний вид правового регулювання відноситься Ісландія та Польща, при цьому остання більшою мірою забороняє азартні ігри онлайн [8].

Особливості регулювання азартних ігор в різних країнах Європи

Країна	Особливості регулювання азартних ігор
Велика Британія	Комісія з азартних ігор Великої Британії регулює всі форми азартних ігор. Азартні ігри онлайн і наземні є 100% законними, якщо провайдер має ліцензію Комісії з азартних ігор Великої Британії. Онлайн-оператори повинні мати ліцензію від UKGC. Комісія передбачає обмеження ставок, штрафи та санкції за порушення правил
Німеччина	Законодавство в Німеччині змінювалося кілька разів. З 2012 року приватні компанії можуть надавати деякі азартні послуги, регулюються спортивні ставки; з 2021 року лібералізоване законодавство про iGaming, дозволяючи онлайн-казино та покер. Крім національних стандартів є федеральні. Шлезвіг-Гольштейн має більш ліберальне законодавство у сфері азартних ігор.
Іспанія	Від 2012 року оператори можуть отримувати ліцензії для роботи в країні, DGOJ регулює онлайн-азартні ігри. Онлайн-казино, ставки на спорт та покер дозволені з ліцензією
Бельгія	Бельгія має одне з найсуворіших регулювань азартних ігор як онлайн, так і поза мережею. Заборонена реклама онлайн-казино на телебаченні, обмеження реклами ставок на спорт.
Італія	В Італії ліберальні закони про азартні ігри. Регулятор – AAMS. Онлайн-казино, ставки на спорт та покер дозволені з ліцензією. Від 2006 року дозволено спортивні ставки та азартні ігри в інтернеті і в роздрібних точках. В 2011 році дозволили покер та казино. Оператори платять податки на доходи та ліцензійні збори.
Нідерланди	З 2020 року оператори можуть отримувати ліцензії для азартних ігор. Виділяються лише два типи ліцензій: спортивні ставки та казино. Лотереї, ставки на неспортивні заходи та спред-беттінг заборонені.
Франція	У Франції багато форм азартних ігор є законними, регулювання розділене між трьома органами. Регулятор ARJEL. З 2009 року легалізовані спортивні ставки, ставки на конячі перегони та покер онлайн.
Швеція	Швеція прийняла закони для припинення державної монополії на азартні ігри в Інтернеті. Шведська гральна влада відповідає за видачу відповідних ліцензій. Приватні компанії до 2018 року здобули 29% частку шведського ринку азартних ігор.
Швейцарія	В Швейцарії існують два рівні законів про азартні ігри – федеральний та кантональний. У 2018 році був прийнятий закон про грошові ігри, що блокує IP-адреси іноземних азартних сайтів.
Кіпр	Закон 2012 року регулює азартні ігри. Держава обмежено володіє та керує гральними діяльностями, приватні суб'єкти можуть пропонувати азартні послуги згідно з Законом. Ставки на собачі та конячі перегони, обмежені ігрові автомати, спред-беттінг та біткойн-гемблінг заборонені.
Греція	HGC регулює азартні оператори. Ліцензії необхідні для наземних та онлайн ігор. Існують два типи ліцензій: "Тип А" для онлайн ставок та "Тип В" для інших онлайн ігор, включаючи казино та покер.
Мальта	Перша країна ЄС, яка надала послуги гральним компаніям. MGA регулює більшість форм азартних ігор. Ліцензії B2B та B2C покривають різні типи ігор, включаючи казино-ігри, спортивні ставки та лотереї.
Литва	Видача ліцензій здійснюється Гральним контрольним органом. Існує п'ять типів ліцензій. Суворі заборони на участь у ставках на події, в яких беруть участь родичі.

Примітка: систематизовано автором на основі [21; 3; 8]

– **Монополізація.** Державна монополія на певні види азартних ігор, наприклад, лотереї або спортивні ставки. Цей підхід відрізняється від повної заборони тим, що дозволяє азартні ігри, але під строгим контролем держави. У країнах з монополією на азартні ігри, приватні компанії зазвичай не можуть надавати азартні послуги. Замість цього, одна або кілька державних компаній мають ексклюзивні права на проведення азартних ігор. Яскравим прикладом монополізації азартних ігор є Норвегія.

– **Часткова заборона.** Обмеження деяких видів азартних ігор чи ставок, наприклад, заборона казино, але є дозвіл на спортивні ставки [8].

– **Дозвіл на здійснення.** Повний дозвіл на азартні ігри з певними правилами та обмеженнями, такими як вимога ліцензування.

– **Ліцензування та регулювання.** Система ліцензування, яка вимагає від операторів отримання ліцензій та дотримання певних стандартів [8].

– **Використання штучного інтелекту.** Інтеграція штучного інтелекту для моніторингу та аналізу азартних ігор, що включає виявлення шахрайських дій, аналіз поведінки гравців та забезпечення чесності гри.

– **Прозорість та відповідальність.** Регулювання, що забезпечує прозорість діяльності азартних ігор та відповідальність операторів перед гравцями.

– **Захист даних та конфіденційність.** Впровадження правил щодо конфіденційності та захисту даних гравців, особливо у контексті збору та обробки даних за допомогою штучного інтелекту.

Ці моделі демонструють різні підходи держав до регулювання азартних ігор, від строгих обмежень до більш відкритих та інноваційних методів з використанням новітніх технологій.

Висновки. Регулювання азартних ігор в ЄС включає взаємодію різних національних та загальноєвропейських регуляторів. Незважаючи на наявність єдиної рекомендації від Європейської Комісії, кожна країна-член має своє унікальне національне законодавство, що створює різноманітність підходів до регулювання грального бізнесу. Центральну роль у координації регулювання виконує Європейський форум регуляторів азартних ігор (GREF), який сприяє обміну інформацією та досвідом між країнами.

У контексті регулювання азартних ігор, країни Європейського Союзу демонструють різноманітність підходів. Від Великої Британії, яка вийшла із ЄС у 2020р., з її комплексною системою ліцензування, до Швейцарії з її федеральними та кантональними законами, кожна держава адаптує правила азартних ігор до своїх унікальних умов та потреб. Яскравим прикладом є Мальта, яка, будучи першою країною-членом ЄС, розробила комплексне законодавство для віддалених азартних ігор, тим самим створивши міцну юрисдикцію для міжнародного грального бізнесу. Кожен національний регулятор, включаючи Malta Gaming Authority, прагне до забезпечення безпеки, прозорості та відповідальності в галузі, використовуючи різні моделі та інструменти регулювання.

Таким чином, проведений аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання у сфері організації та проведення азартних ігор дав підстави для наступних висновків:

1. Встановлено різноманітність підходів до правового регулювання азартних ігор у різних країнах світу. Зокрема в країнах ЄС таке регулювання відображає баланс між суворим контролем та інноваційними практиками, включаючи заборони, державні монополії, системи ліцензування та використання штучного інтелекту. Ці моделі демонструють різні стратегії держав у регулюванні ринку азартних ігор, та його суб'єктів, – від обмежень до більш гнучких і технологічних рішень.

2. Розглянутий порівняльний огляд загальноєвропейського правового регулювання з питання азартних ігор та огляд компетенції національних регуляторів господар-

ської діяльності з організації і проведення азартних ігор, свідчить про можливість оптимального поєднання нормативного регулювання цієї сфери суспільних відносин, як за допомогою національного законодавства так і права ЄС.

3. Запропоновано, що у якості імплементації позитивного зарубіжного досвіду правового регулювання господарської діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор, особливо тих, що здійснюються із застосуванням штучного інтелекту, можливо використовувати нормотворчий досвід Мальти, як країни, що першою почала застосовувати інноваційні та інклюзивні підходи до регулювання цієї сфери суспільних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Adam C., & Raschzok A. Explaining trends in addictive behaviour policy-the role of policy coherence. *International Journal of Drug Policy*, 2014, 25(3), 494–501. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2014.02.013>
2. Research and Markets Global gambling market 2023. Research and Markets, 2023. URL: <https://www.researchandmarkets.com/reports/5781156/gambling-global-market-report#cat-pos-2>
3. Georgiou I., Achilleos D. European Union: Gambling Laws In Europe. *Oxford Tax Solutions*, 2022. URL: <https://www.mondaq.com/cyprus/gaming/1147366/gambling-laws-in-europe>
4. Hellman M. Can gambling-funded research be non-biased? The case of section 52. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 2019, 36(6), 485–490. <https://doi.org/10.1177/1455072519886093>
5. Littler A. Gambling regulation in the European union: Recent developments. In A. Littler, N. Hoekx, C. Fijnaut, & A. L. Verbeke (Eds.), *In the shadow of Luxembourg: EU and national developments in the regulation of gambling*, 2011, (pp. 15–74). Martinus Nijhoff Publishers. <https://doi.org/10.1163/ej.9789004192461.i-316.14>
6. Marionneau V., Nikkinen J., & Egerer M. Conclusion: Contradictions in promoting gambling for good causes. In M. Egerer, V. Marionneau, & J. Nikkinen (Eds.), *Gambling policies in European welfare states—Current challenges and future prospects*, 2018, (pp. 297–314). Palgrave MacMillan
7. Miettinen S. Which ends justify the means? Justifying national restrictions to the free movement of gambling Services in the European Union. In J. Nikkinen, V. Marionneau, & M. Egerer (Eds.), *The global gambling industry: Structures, tactics, and networks of impact*. Springer Fachmedien, 2022, pp. 219–233. https://doi.org/10.1007/978-3-658-35635-4_14
8. Stefanchuk R. O., Hetmantsev D. O., Toporetska Z. M. Models of public management of gambling business in the world. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2022, № 29(1). P. 94–105. [https://doi.org/10.37635/jnalsu.29\(1\).2022.94-105](https://doi.org/10.37635/jnalsu.29(1).2022.94-105)
9. Гишук Р. М., Бойко І. Д. Особливості функціонування грального бізнесу в європейських країнах та їхній досвід у контексті розвитку туризму в Україні. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*, 2017, № I–II, С. 258–270.
10. Зозуля, І. В., Профатіло, К. В. Повноваження Комісії з регулювання азартних ігор та лотерей. *Форум Права*, 2021, 70(5), 29–46. <http://doi.org/10.5281/zenodo.5529525>
11. Сергієнко І. В., Фомін І. Ю., Хорольський Р. Б. Правове регулювання грального бізнесу: європейський досвід, практика в пострадянських країнах, перспективи України. Київ: Юридична компанія "Фомін, Сергієнко та партнери", 2015. 136 с.
12. Сперкач Н. А., Китун А. П. Позитивні та негативні аспекти легалізації грального бізнесу в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 5. С. 161–165. <https://doi.org/10.15421/391979>
13. Migue A. An In-Depth Guide On Countries Where Gambling Is Illegal. *PlayToday*, 2023. URL: <https://playtoday.co/blog/guides/countries-where-gambling-is-illegal/>
14. Swiss Institute of Comparative Law, 2006. Study of gambling services in the internal market of the European Union. European Commission. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/9725/attachments/1/translations/en/renditions/native>
15. European Commission, 2012. Communication. Towards a comprehensive European framework for online gambling. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52012DC0596>
16. European Commission, 2014. Recommendation of 14 July 2014 on principles for the protection of consumers and players of online gambling services and for the prevention of minors from gambling online. *Official Journal of the European Union*, 2014/478/EU. <http://data.europa.eu/eli/reco/2014/478/oj/eng>
17. European Commission, 2018. Commission Implementing Decision C (2018) 1815 of 4.4.2018 on a standardisation request to the European Committee for Standardisation as regards a European standard on reporting in support of supervision of online gambling services by the gambling regulatory authorities of the Member States, no. M/558. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-003529_EN.html
18. The Gaming Regulators European Forum – [GREF]. <https://gamblescope.com/casino/casinoknowledge-base/licencing-testing-authorities-and-agencies/the-gaming-regulators-european-forum-gref.html> 1
19. Main Objectives. GREF, 2023. URL: <https://gref.eu/about-grefexecutive-board/main-objectives/>
20. Pearce A. Malta: The epicentre of the gambling industry. *Times of Malta*, 2021. <https://timesofmalta.com/articles/view/malta-the-epicentre-of-the-gambling-industry.918457>
21. Casino. The status of gambling regulation in the European Union, 2020. URL: <https://www.revistacasinoperu.com/the-status-of-gambling-regulation-in-the-european-union/>